

I. - Elyevm içinde namaz kılınanlar şunlardır:

1 - Koca Mustafa paşa	= St. Andrea
2 - Atik Mustafa paşa	= Aya Petro ve Marko
3 - Kalenderhane	= Aya Mariya Diyakonisa
4 - Zeyrek	= Pantokratoros (Yalnız bir kısmında namaz
kılınır.)
5 - İmrahor İlyas bey	= Aya Studiyon (Yalnız bir kısmında namaz
kılınır.)
6 - Eski İzarat	= Pantopuoto
7 - Vefa Kilise camii	= Aya Teodor To Tiros
8 - Gül camii	= Aya Teodosya
9 - Kasriye camii	= Hora
10 - Kefeli	= Aya Nektara

II. - Kapalı olup namaz kılınmayan camiler :

1 - Fethiye camii	= Panmakaristos
2 - Küçük Ayasofya	= Aya Sergios Bakus

III. - Harap, Metruk ve Münhediz Camiler:

1 - Kandili güzel	= Aya İsaia
2 - Peritroiler camii	= Aya Teoxfano
3 - Toklu İbrahim dede camii	= Aya Tekla
4 - İsa kapı mescidi	= ?
5 - Sandaktar mescidi	=
6 - Balaban ağa mescidi	= Aya Mariya
7 - Şeyh Murat mescidi	= Aya Levrandios
8 - Sekbanbaşı İbrahimağa mescidi	= ?
9 - Bodrum yabut Mesih Ps. cam.	= Mirleca
10 - Fenarî İsa camii	= Panahrantos
11 - Hıramî Ahmet Ps. camii	= Aya Yani Vaptisti

12 - Lâle Hayrettin paşa camii = ?

13 - Odalar camii = Fındıklı

14 - ... = Fındıklı

Elyavâ içinde edayi salât edilen camilerle Ortodokse cemaati tarafından tahrib olarak kullanılmakta olan (isimleri zikredilmemiştir) kiliseler oldukça iyi bir haldedirler, denilebilir. Bununla beraber İstanbul'a gelen bütün yerli ve yabancılar tarafından gezilen Keariye camii, zâti Devletlerince de bizzat müşahade buyuruldu. Bu gibi kubbe kasnaklarından her ve yağmur suları içeri sızmakta ve bu yüzden yanındaki paraklesyon ve müşahidatı yağışlı havalarda gök halini almaktadır. Bu kasnakdaki duvar setiblerinde bulunan "Freskler" boyalı resimler, yosun ve gühârciyle tabekalarıyla örtülmuş bir haldedirler. Dış merkeze sekfinin de yeşillikler bitmiş bahçede bir bahçe halini almıştır. Kâğıt ve ahşap evler bu mühî ve tarihî binayı daimî bir tehdid altında bulundurmaktadır. Burğ da Belediyeye düşen bir vazife vardır ki, o da strafını soran köhne ahşap evlerin istimlakıyla bunları hedevederek binayı meydana çıkarmak ve bu suretle yangın tehlikesini en kurtermektir.

Zeyrek, Fethiye, Küçük Ayasofya camilerine gelince: Keariyede sonra İstanbul'un en çok gezilen ve ziyaret edilen abidelerinden maadudurlar. Bunlardan üç kiliseden müteşekkil Zeyrek camii bir kaç sene evvel kısmen tamir edilmiştir. Üç absidinden ikisi muattal ve metrük olup bir kısmında nasaz kılınmaktadır. Fethiye camii ise bundan dört beş sene evvel kısmen tamir edilmiş ise de o vski ten beri metrük ve kapalı bulunmaktadır. İmam, müezzin veya kayyum gibi hiç bir bakana yoktur. Anahtarı Evkaf Müdüriyetindedir.

Küçük Ayasofyaya gelince: Mimarlık bakımından enteresan bir plâna sahiptir. Fransız âlîleri burada tedkikat yapmak ve mozeyik araştırmak için Yüksek Vekâletin mabâdelerini istihsal etmiş ise de usulî harbin araya girmesi üzerine ameliyata bağliyanmışlardır. Üçüncü kategoriye dahil olanlardan henüz ayakta duranlar ise en son mabîrlerini yapmaktadırlar. Amerikalı Prof. Whittemore bunların har bide kurterilemeleri için antik şehirlerdeki monomenlar için adet

olduğu üzere Amerika'ya avdetinde zengin san'at meftunlarının maddî yardımlarını temin edeceğini vaad etmektedir.

Hülâsa Keariye, Fethiye, Zeyrek, Küçük Ayasofya camilerinin tarihî ve mimarî önemine inzinem eden turistik durumları da nazarı dikkate alınır (ve bilâhare umumunun yaklaşıpta olan İstanbul fethi yıldönümünün tes'idi münasebetiyle vaziyetlerini şimdiden tayin ve tesbit etmek gerekli bir iş olacaktır. Keyfiyeti Yüksek takdirlerine arz eder, bilvesiyle derin saygılarımı sunarım.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri
Müdürü

Bu 4 caminin harb sorası

Sayın *İstanbul Şehri Maarif Vekili*

Bay Hasan Âli Yücel

Maarif Vekili

A n k a r a

Hiç şübhesiz ki, İstanbul şehri, ihtiva ettiği tarihî ve mimarî abideler yunundan, öteden beri turistik birer şehir olarak tanınan Roma ve Atina şehirlerinin çok fevkinde bir önemi haizdir.

İstanbul'u yer yer süsleyen cami, medrese gibi dini abideler neyanında hanlar, hamamlar, kasırlar, köşk ve saraylarla çeşme ve sebiller ve saire gibi mimarî eserlerin çokluğu ve yine bunlar arasında Türk lere malolmuş olan kadim Bizans kiliseleri, gerek eski eserlerle tevegul eden âlimler için olsun ve gerek alelade seyahata çıkan kimseler için olsun hayretle seyir ve temâşaya değer birer varlıktırlar.

Yangınlarla zelzeleler ve teesirâtı havaiye gibi tabii hadiselere inzinâm eden bakımsızlık ve kayıtsızlık yüzünden bazı millî abidelerimizin maalesef islahı kabil olmayan bir hal aldıkları malumdur. gerçi Süleymaniye, Yenicami, Sinan paşa, Bâli başa, Valde camii, Sultanahmet, Sokullu Mehmet paşa ile Üsküdar camilerinden bazıları ve daha bir kaç mühim abidenin zaman zaman Evkaf idaresince yapılmakta olan tamirleri şeyanı memnuniyettir. Fakat fetlden bittir Türke malolan büyük kısmı bakımsızlık yüzünden endrasede yüz tutan kiliseden münkalip camiler vardır ki bugünkü durumları yalnız Bizantiloglar için değil hatta bütün san'at ve bediiyat neftunları için dahi hiç te şeyanı memnuniyet değildir. Tafsilata girişmeden evvel bu kısım dini abideler hakkında mücmel malumat verelim:

Elyevâ İstanbul'da kiliseden münkalip camilerin adetleri otuzu bulur. Bunlar camiye kalbedildikleri vakit, imarları için kalbedenler tarafından bir takım arazi ve akarlar vakfedilmiş fakat bu vakıfların çoğu münderis olmuştur. Bütün bu metaniyi aşağıdaki şekilde üç kısma ayırarak doğru olur.

Yeni adı	Eski adı	Yapılış tarihi	Durumu
Hıramî Ahmet Pş.camii	Aya Yani Vaptisi in Trolo	?	Meyrûk bir halde
Toklu İbrahimdede	Aya Tekla	829 - 842	Evkaf yıktı
Kalenderhane	Aya Mariya	593 - 605	Bakımsız ve tamire muhtaç (Veznecilerde)
İmrahor İlyas bey	Stodyon	463	Yanmış (son cemaat yerinde namaz kılınıp).
Bodrum camii	Mireleon	VIII.ci asır ?	Yanmış ise de kaim vaziyette
Şeyh Murat	Aya Levrandios	V. ci " ?	Yanmış ve münhedim olmuştur. 1917
Balaban ağa	Aya Maria	XIV. cü " ?	Yola kalbolundu
Askerî Müze	Aya İrene	XI. ci "	Yarı bakımlı ve islâha muhtaç
Kefeli mescidi	Aya Nikola	IX. cu "	oldukça iyi
Odalar camii	Panaia	?	Yanmış harap olmuştur. Ankara üzerinde bir İsviçreli tarafından hafriyat yapılmıştır.
Kaariye	Hora (Hristo - Sotiros)	? (tamir) (527-565)	Yarı bakımsız
Fethiye	Panna Karistos	VIII. ci asır	Tamirli fakat bakımsız
Zeyrek	Panto Kratoros	1118-1143	Büyük kısmı harap
Küçük ayasofya	Aya Sergius ve Bakus	(İmp.Leon)	Metrûk ve bakımsız
Gül camii	Aya Teodosya	VIII.ci asır	İyi.
Fenari İsa	Panahranto	VI. ci " ?	Yanmış metrûk bir halde
Eski İmarat	Pantepupto	1081-1118	İyi fakat tamire muhtaç
Atik Koca Mustafa Pş.	Aya Petro ve Marko	458	Oldukça iyi
Vefa kilisesi	Aya Teodor To Tiro	XI.ci asır ?	" "
Koca Mustafa Pş.	Sent Andre	767	İyi.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlerde İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi

Aziz Ogan Koleksiyonu

OGNIST0100511